

Розділ II. ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА

УДК 343.23

М.В. Карчевський

**МЕТОД КОНТЕКСТНОЇ
ЗАКОНОДАВЧОЇ ОЦІНКИ СУСПІЛЬНОЇ
НЕБЕЗПЕЧНОСТІ ДІЯННЯ**

Пропонується метод визначення законодавчої оцінки суспільної небезпечності діяння.

Ключові слова: *суспільна небезпечність, формалізація, алгоритмізація.*

Предлагается метод определения законодательной оценки общественной опасности деяния.

Ключевые слова: *общественная опасность, формализация, алгоритмизация.*

The method of definition of a legislative estimation of public danger of act is offered.

Key words: *public danger, formalization, algorithmization.*

Злочин представляє собою діяння, яке визнане соціумом як суспільно небезпечне. Оцінку цієї небезпеки у тому числі і при встановленні розмірів санкцій відповідних кримінально-правових норм має давати законодавець. Однак, через недостатність методології досить часто законодавча оцінка суспільної небезпечності діяння не відповідає об'єктивним соціальним потребам у кримінально-правовому впливі, є далекою від фактичної небезпеки посягання. Законодавчим оцінкам суспільної небезпечності властива суб'єктивність і відсутність єдиного виваженого підходу [1, 4]. Одним з наслідків такого положення є набуття кримінальним кодексом "рис розбалансованості" [6, с. 7-8]. Наприклад, важко пояснити чому розголошення про проведення медичного огляду особи на виявлення зараження вірусом іму-

нодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби (ст. 132) є більш небезпечним ніж, умисне розголошення лікарської таємниці, якщо таке діяння спричинило *тяжкі наслідки* (ст. 145). Бракуватиме аргументів і при поясненні приблизно однакової небезпечності некваліфікованого несанкціонованого втручання в роботу комп'ютерної техніки чи мереж електров'язку, що призвело до витоку інформації (ч. 1 ст. 361) та викрадення чи привласнення офіційних документів, *якщо вони спричинили порушення роботи підприємства, установи чи організації* (ч. 2 ст. 357).

Очевидно, що встановлення об'єктивної законодавчої оцінки суспільної небезпечності передбачає дослідження певного закону в контексті вже існуючих заборон. Отже, виникає питання методологічної основи порівняння кримінально-правових санкцій. На сьогодні найбільш поширеним індикатором суворості санкцій є її медіана, що дорівнює половині різниці максимальної та мінімальної меж санкції [4]. Однак даний показник характеризується низкою недоліків, які значно обмежують можливості його використання. По-перше, він не враховує положення санкцій щодо додаткових покарань. По-друге, у разі порівняння покарань різних видів його використання пов'язано з застосуванням правил складання покарань (ст. 72 КК), серед яких відсутні положення щодо відношення таких покарань як позбавлення волі на певний строк та штраф, а також позбавлення волі та позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю. Разом з тим, можливість представлення санкції, що передбачає таке покарання як штраф, у вигляді іншого покарання існує. Для цього можна скористатися положеннями ч. 5 ст. 53. Проте такий підхід себе не виправдовує оскільки в результаті слідування правилам, що містяться у згаданих нормах, не завжди будуть отримані результати, які можна використовувати для порівняння суворості санкції. Так, якщо спробувати представити мінімуми та максимуми санкцій у вигляді позбавлення волі та скористатися означеною формулою, медіана більше ніж 30 санкцій буде мати негативне значення (ст.ст. 220, 209-1, ч. 1 ст. 362, ч. 3 ст. 176, ч. 3 ст. 232-1, тощо). Нонсенс, до якого приходимо в цьому разі, свідчить, що метод не є універсальним. По-третє, очевидним недоліком є і те, що в деяких випадках медіани санкцій, що істотно відрізняються за ступенем тяжкості є однаковими або медіана більш суворой санкції є меншою ніж медіана менш суворой. Наприклад, санкція ч. 2 ст. 414 (від 2-х до 10 років позбавлення волі) є менш суворой ніж санкція ч. 3 ст. 399 (від 8-х до 15 років позба-

влення волі) однак медіана ч. 2 ст. 414 є більшою. Інший приклад, порівняємо санкцію ч. 3 ст. 399 та ч. 3 ст. 377 (від 5-х до 12 років позбавлення волі). За умови очевидної різниці суворості санкцій маємо однакову медіану. При цьому наявність у КК санкцій з достатньо великою різницею верхньої та нижньої меж є цілком обґрунтованою: у певних випадках існує необхідність законодавчої бази для врахування різноманітних за інтенсивністю чинників фактичної суспільної небезпечності конкретних злочинів. Таким чином, необхідність приведення законодавчих оцінок суспільної небезпечності певних посягань у відповідність до їх фактичної небезпеки, а також відсутність універсальної та ефективної методології порівняння суворості санкцій свідчать про актуальність наукового пошуку в цій сфері. Для обговорення пропонується *метод контекстного дослідження законодавчої оцінки суспільної небезпечності злочинів*.

Сутність методу полягає у тому, що кожний злочин розглядається у контексті інших з позицій порівняння та співставлення видів та розмірів покарань, які можуть бути за нього призначені. Вихідним положенням є аксіоматичне судження про те, що законодавча оцінка суспільної небезпечності певного посягання дається у санкції відповідної норми Особливої частини КК. Таким чином, для того щоб розглядати певну конкретну кримінально-правову заборону у контексті інших за ознакою законодавчої оцінки суспільної небезпеки необхідно: враховуючи положення науки кримінального права провести порівняння суворості санкцій конкретних злочинів та систематизувати кримінально-правові заборони за цією ознакою. Місце, отримане певним посяганням в цій системі, і буде представляти собою *контекстну законодавчу оцінку суспільної небезпечності посягання*.

Ключовим питанням для використання методу контекстного дослідження законодавчої оцінки суспільної небезпечності злочинів є система правил визначення більш суворої та менш суворої санкції. Видається, що її основу мають складати достатньо розроблені наукою кримінального права положення щодо тлумачення ст. 5 КК України стосовно зворотної дії у часі закону, який пом'якшує кримінальну відповідальність. Найбільш вдало вони викладені В.І. Борисовим та Ю.О. Пономаренком: "пом'якшення караності діяння має місце у випадках:

- 1) одночасного зниження верхньої і нижньої меж покарання;
- 2) зниження тільки верхньої або нижньої межі покарання при зберігання незмінною іншої межі;

- 3) введення альтернативного більш м'якого основного покарання;
- 4) вилучення альтернативного більш суворого основного покарання;
- 5) заміни безальтернативного основного покарання більш м'яким;
- 6) зниження верхньої і/або нижньої меж додаткового покарання;
- 7) перетворення обов'язкового додаткового покарання на факультативне;
- 8) заміни додаткового покарання більш м'яким видом;
- 9) вилучення додаткового покарання" [3, с. 18].

Враховуючи наведені положення видається можливим сформулювати наступну систему правил порівняння санкцій для здійснення контекстного дослідження законодавчої оцінки суспільної небезпечності злочинів:

- 1) більш суспільно небезпечним слід вважати злочин, за який може бути призначено більш суворе покарання;
- 2) за наявності альтернативних основних покарань більш небезпечним слід вважати той злочин, за вчинення якого можливе призначення більш суворого альтернативного покарання;
- 3) за умови однакової верхньої межі основного покарання більш небезпечним є злочин, за який санкцією статті Особливої частини передбачене додаткове покарання;
- 4) за умови однакової верхньої межі основного покарання та наявності додаткових більш небезпечним є злочин, за який санкцією статті Особливої частини передбачене більш суворе додаткове покарання;
- 5) додаткове покарання одного виду є більш суворим якщо є обов'язковим.

Цілком зрозуміло, що виконання поставленого завдання передбачає обробку достатньо значного масиву інформації. Для того щоб отримати достовірні результати та мати можливість оперативного оновлення даних щодо законодавчої оцінки суспільної небезпечності злочинів (наприклад, при внесенні змін до КК або в ході обговорення певних законопроектів) необхідним видається звернення до методів правової інформатики.

Перший етап ранжирування кримінально-правових заборон за рівнем законодавчої оцінки суспільної небезпечності передбачає формалізацію та систематизацію даних щодо змісту санкцій. Як відомо, формалізація це представлення певної змістовної області у вигляді формальної системи. Остання, в свою чергу, представляє собою зна-

кову модель, яка задає множину об'єктів шляхом описання вихідних об'єктів та правил побудови нових [5, с. 114].

Кінцева мета поставленого завдання – порівняння законодавчих оцінок суспільної небезпечності злочинів – зумовлює специфіку необхідної формальної системи. Так, дослідження норм КК щодо системи та видів покарань дозволяє дійти висновку, що будь-яку з санкцій статей Особливої частини можна представити за допомогою множинності, яка складається з 27 елементів. Саме вони і представляють собою формальну систему для представлення законодавчої оцінки суспільної небезпечності злочину. Отже, застосована нами формальна система представляє собою послідовність числових показників наступного змісту (таблиця 1).

Таблиця 1

Елементи формальної системи представлення законодавчої оцінки суспільної небезпечності злочину

Номер елемента	Зміст та форма представлення відомостей
1	наявність можливості застосування покарання у вигляді довічного позбавлення волі (можливі значення: 1 - передбачено у санкції; 0 - не передбачено у санкції);
2	верхня межа покарання у вигляді позбавлення волі (значення у роках);
3	нижня межа покарання у вигляді позбавлення волі (значення у роках);
4	верхня межа покарання у вигляді тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців (значення у роках);
5	нижня межа покарання у вигляді тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців (значення у роках);
6	верхня межа покарання у вигляді обмеження волі (значення у роках);
7	нижня межа покарання у вигляді обмеження волі (значення у роках);
8	верхня межа покарання у вигляді арешту (значення у місяцях);
9	нижня межа покарання у вигляді арешту (значення у місяцях);
10	верхня межа покарання у вигляді службових обмежень для військовослужбовців (значення у роках);
11	нижня межа покарання у вигляді службових обмежень для військовослужбовців (значення у роках);
12	верхня межа покарання у вигляді виправних робіт (значення у роках);
13	нижня межа покарання у вигляді виправних робіт (значення у роках);

14	верхня межа покарання у вигляді громадських робіт (значення у годинах);
15	нижня межа покарання у вигляді громадських робіт (значення у годинах);
16	верхня межа основного покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю (значення у роках);
17	нижня межа основного покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю (значення у роках);
18	верхня межа основного покарання у вигляді штрафу (значення у неоподатковуваних мінімумах доходів громадян);
19	нижня межа основного покарання у вигляді штрафу (значення у неоподатковуваних мінімумах доходів громадян);
20	наявність можливості застосування додаткового покарання у вигляді конфіскації майна (можливі значення: 2 – передбачено як обов'язкову; 1 - передбачено як факультативну; 0 - не передбачено у санкції);
21	верхня межа додаткового покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю (значення у роках);
22	нижня межа додаткового покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю (значення у роках);
23	перемінна, що характеризує додаткове покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як обов'язкове або факультативне (можливі значення: 2 - передбачено як обов'язкове; 1 - передбачено як факультативне)
24	верхня межа додаткового покарання у вигляді штрафу (значення у неоподатковуваних мінімумах доходів громадян);
25	нижня межа додаткового покарання у вигляді штрафу (значення у неоподатковуваних мінімумах доходів громадян);
26	перемінна, що характеризує додаткове покарання у вигляді штрафу як обов'язкове або факультативне (можливі значення: 2 – передбачено як обов'язкове; 1 – передбачено як факультативне);
27	наявність можливості застосування спеціальної конфіскації (можливі значення: 2 – передбачена як обов'язкова; 1 – передбачена як факультативна; 0 – не передбачені у санкції).

Використовуючи дану формальну систему ми представили відомості щодо санкцій, наявних у чинному КК норм, у формі матриці, строки якої відповідають санкціям певних законів про кримінальну

відповідальність, а стовбці – видам покарань. Подальше виконання завдання ранжирування кримінально-правових санкцій за ступенем суворості (законодавчої оцінки суспільної небезпечності), передбачає сортування строк отриманої матриці відповідно до зазначених вище положень щодо порівняння суворості санкцій законів про кримінальну відповідальність. Дане завдання потребує звернення до наступного методу правової інформатики – *методу алгоритмізації*. Алгоритм представляє собою певну послідовність дій, виконання якої дає можливість досягти поставленої мети. Головними властивостями алгоритмів є дискретність, скінченність та визначеність. Дискретність проявляється у тому, що процедура розв'язання завдання розпадається на послідовність кроків (дискретизація за часом), а на кожному кроці обробляється порція інформації кінцевого об'єму (дискретизація за величиною). Скінченність алгоритму полягає у тому, що: 1) отримання результату має досягатися за скінченну кількість кроків; 2) набір дій, з яких побудовано алгоритм, теж скінченний. Зміст вимоги визначеності, у тому, що на кожному кроці алгоритму дії мають бути суворо визначені, опис кожного з етапів не дозволяє довільного тлумачення [5, с. 115-116].

Загальний принцип алгоритму ранжирування, застосованого для методу контекстної законодавчої оцінки суспільної небезпечності посягання, виглядає наступним чином. По-перше проводиться сортування санкцій за верхньою межею найбільш суворого покарання. По-друге виконується сортування за елементами, що характеризують додаткові покарання у порядку зменшення їх суворості (конфіскація майна, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, штраф, спеціальна конфіскація). По-третє, здійснюється сортування за елементами, що характеризують альтернативні основні покарання також у порядку зменшення суворості. При цьому, урахуваючи, що наявність альтернативних основних покарань свідчить про більш м'яку санкцію, відповідні елементи матриці (пусті, ті які свідчать про відсутність певних альтернативних покарань у конкретних санкціях) замінюються на значення, яке є більшим ніж фактичне максимальне значення певної групи елементів (наприклад, 99999). Це дозволяє в результаті сортування розмістити кримінально-правові заборони у порядку, що відповідає зазначеному вище положенню про вплив альтернативних покарань на рівень законодавчої оцінки суспільної небезпечності.

Таким чином, маємо 10 послідовних груп для сортування, які виділяються за ознакою найбільш суворого основного покарання. По-

рядок сортування у кожній з виділених груп визначається відповідно сформульованого вище загального принципу ранжирування. Використовуючи наведені визначення елементів формальної системи опису санкцій викладемо у таблиці порядок сортування для кожної з визначених груп.

Таблиця 2

Порядок сортування відомостей щодо змісту кримінально-правових санкцій залежно від етапів реалізації методу контекстної законодавчої оцінки суспільної небезпечності посягання

Етапи реалізації методу	Порядок ранжирування заборон, що входять до певної групи (послідовність елементів формальної системи за якою проводиться сортування)
Етап 1. Ранжирування санкцій злочинів, за вчинення яких найбільш суворим основним покаранням, визначено довічне позбавлення волі.	1, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19
Етап 2. Ранжирування санкцій злочинів, за вчинення яких найбільш суворим основним покаранням, визначено позбавлення волі.	2, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19
Етап 3. Ранжирування санкцій злочинів, за вчинення яких найбільш суворим основним покаранням, визначено тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців.	4, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19
Етап 4. Ранжирування санкцій злочинів, за вчинення яких найбільш суворим основним покаранням, визначено обмеження волі.	6, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19
Етап 5. Ранжирування санкцій злочинів, за вчинення яких найбільш суворим основним покаранням, визначено арешт.	8, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19
Етап 6. Ранжирування санкцій злочинів, за вчинення яких найбільш суворим основним покаранням, визначено службові обмеження для військовослужбовців.	10, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19

Етап 7. Ранжирування санкцій злочинів, за вчинення яких найбільш суворим основним покаранням, визначено виправні роботи.	12, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19
Етап 8. Ранжирування санкцій злочинів, за вчинення яких найбільш суворим основним покаранням, визначено громадські роботи.	14, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 15, 16, 17, 18, 19
Етап 9. Ранжирування санкцій злочинів, за вчинення яких найбільш суворим основним покаранням, визначено позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.	16, 20, 24, 25, 26, 27, 17, 18, 19
Етап 10. Ранжирування санкцій злочинів, за вчинення яких найбільш суворим основним покаранням, визначено штраф.	18, 20, 21, 22, 23, 27, 19

Отримана в результаті даної системи операцій сортування послідовність, аналізується з позицій порівняння. Строчка матриці, яка опиниться на першому місці буде відповідати злочину з найвищим рівнем законодавчої оцінки суспільної небезпечності. Рівень кожної наступної заборони визначається рекурентним шляхом: якщо множина елементів, що характеризують певну санкцію, еквівалента множині, яка відповідає попередньому злочину, то рівень законодавчої оцінки суспільної небезпечності даного злочину є таким само як і у попереднього посягання, в іншому випадку показник рівня збільшується на одиницю. Таким чином для кожної заборони, що міститься у Особливій частині КК, встановлюється рівень законодавчої оцінки суспільної небезпечності. При цьому, описаний алгоритм повністю відповідає означеним раніше вимогам. Він є дискретним, оскільки чітко виділені етапи розв'язання задачі. Виконання всіх етапів завжди приводитиме до побудови системи кримінально-правових санкцій, впорядкованої за ступенем законодавчої оцінки суспільної небезпечності, отже алгоритм є скінченним. І, нарешті, йому властива визначеність: на кожному етапі використовується суворо визначений перелік дій, вільне тлумачення неможливе.

Для інформативного представлення результатів використання описаного методу пропонується використовувати числовий показник під назвою *індекс контекстної законодавчої оцінки суспільної небезпечності*.

ні. Сутність даного показника у тому, що він дозволяє представити місце, отримане конкретною кримінально-правовою заборобою в результаті побудови описаного вище рейтингу, у вигляді числа зі значенням більше нуля, але не більше ста. Для найбільш небезпечного посягання він дорівнюватиме 100, для посягань, що знаходяться в середині побудованого рейтингу – близько 50, відповідно індекс посягань, що характеризуються найбільш м'якими санкціями, буде близьким до одиниці.

Розрахувати даний показник пропонується за формулою:

$$I_i^{\text{кзоск}} = \frac{N_{\text{max}} - N_i + 1}{N_{\text{max}}} \times 100 \text{ де}$$

$I_i^{\text{кзоск}}$ – індекс контекстної законодавчої оцінки суспільної небезпечності конкретного злочинного посягання;

N_{max} – максимальне значення побудованого рейтингу (місце, яке отримав найменш небезпечний злочин);

N_i – числовий вираз місця, яке отримало у побудованому рейтингу те посягання, для якого встановлюється індекс.

Описаний алгоритм реалізовано у програмних засобах MS Access та MS Excel, у додатках представлено результати його використання для КК України станом законодавства на 1.06.2011 р. [2].

Використання запропонованого методу дозволить на якісно новому рівні підійти до оцінки обґрунтованості суворості кримінально-правових санкцій. Контекстна законодавча оцінка суспільної небезпечності, на відміну від існуючих методів порівняння, забезпечує можливість аналізу кожної кримінально-правової санкції у порівнянні з генеральною сукупністю санкцій, що дозволяє з великою вірогідністю прогнозувати значну ефективність методу, наближення законодавчих оцінок суспільної небезпечності певних посягань до їх фактичної, об'єктивної небезпеки.

Наприклад, дослідження з його використанням, системи норм, що передбачають відповідальність за злочини в сфері забезпечення обмеженого доступу до інформації (ст.ст. 111, 114, 132, 145, 158, 159, 163, 168, 182, 209-1, 231, 232, 328, 330, 357, 361-2, 361, 362, 376-1, 381, 387, 422), дозволяє реалістично представити недоліки законодавчої оцінки суспільної небезпечності означених посягань. Так, означена система

норм характеризується непоодинокими випадками очевидної невідповідності суспільної небезпечності діяння, передбаченого КК, інтенсивності санкції відповідної норми. Наприклад, судячи з КК прослуховування телефонних розмов з використанням спеціального технічного засобу (ч. 2 ст. 163, $I_{\text{кзосн}}=81,24$) є *більш небезпечним* ніж несанкціоноване втручання у роботу Державного реєстру виборців, *яке вплинуло на результати* голосування виборців на виборчій дільниці або у межах виборчого округу (ч. 12 ст. 158, $I_{\text{кзосн}}=80,35$). Так само незаконне ознайомлення службовою особою зі змістом навіть одного повідомлення електронної пошти (ч. 2 ст. 163, $I_{\text{кзосн}}=81,24$) слід, виходячи зі змісту КК, вважати *більш небезпечним* ніж несанкціоноване втручання в роботу комп'ютерної мережі (ч. 2 ст. 361, $I_{\text{кзосн}}=79,47$), що *призвело до заподіяння шкоди* більшої ніж 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (станом на 1 січня 2011 року більше 45 тис. грн.). Застосування методу контекстної законодавчої оцінки дозволяє також встановити непослідовність законодавчих рішень у питанні кримінальної відповідальності за спеціальні види незаконного отримання або надання доступу до інформації. Особливо це стосується законодавчої оцінки тих видів порушення режиму доступу до інформації, які пов'язані з використанням інформаційних технологій. Так, умисні дії, спрямовані на отримання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю, з метою розголошення чи іншого використання цих відомостей, є кримінально караними *тільки якщо вони спричинили істотну шкоду суб'єкту господарської діяльності* (ст. 231, $I_{\text{кзосн}}=50,77$). Однак дане посягання визнано законодавцем практично *таким же небезпечним як просте несанкціоноване втручання* в роботу комп'ютерної техніки, тобто таке, яке призвело до витоку інформації, *але не призвело до істотної шкоди* (ч. 1 ст. 361, $I_{\text{кзосн}}=53,64$). У свою чергу санкція норми, яка передбачає відповідальність за несанкціоноване втручання, що спричинило заподіяння істотної шкоди (ч. 2 ст. 361, $I_{\text{кзосн}}=79,47$) є набагато суворішою у порівнянні з санкцією ст. 231 КК. Таке законодавче рішення вступає у протиріччя з аксіоматичним положенням про те, що суспільна небезпечність посягань в сфері використання комп'ютерної техніки не є самодостатньою, а визначається значимістю тих відносин, для інтенсифікації яких використовуються інформаційні технології. Враховуючи це, неможливо не звернути увагу і на те, що *значно меншою суспільною небезпечністю ніж несанкціоноване втручання*, що призвело до витоку інформації (незаконне отримання або надання доступу до комп'ютерної інформації, ч. 1

ст.361, $I_{\text{кзосн}}=53,64$) на думку законодавця характеризуються посягання, передбачені ст.ст. 145 ($I_{\text{кзосн}}=3,75$), 182 ($I_{\text{кзосн}}=24,28$), ч. 2 ст. 387 ($I_{\text{кзосн}}=9,27$) тощо.

Достатньо перспективним видається використання розглянутого методу у законотворчій роботі. Встановлення індексу контекстної законодавчої оцінки суспільної небезпечності в процесі роботи над проектами кримінально-правових норм дозволить чітко структурувати та скерувати дискурс щодо суворості санкції майбутньої норми. Крім того, такий підхід певною мірою забезпечить попередження законотворчих помилок.

Певний розвиток використання запропонованого методу може забезпечити і компаративістським кримінально-правовим дослідженням. Зрозуміло, що аналіз КК зарубіжної країни потребуватиме певного перегляду алгоритму порівняння та матриці даних залежно від передбаченої цим кодексом системи покарань. Однак, використання запропонованого методу та встановлення індексів комплексної законодавчої оцінки суспільної небезпечності дозволяє приводити "до єдиного знаменника" заборони, передбачені кримінальними кодексами різних країн. Наприклад, вельми інформативним, як видається, буде порівняння індексів посягань, передбачених різними КК, але близьких за змістом об'єктивних і суб'єктивних ознак.

Разом з цим необхідно зазначити, що метод має певні обмеження у використанні. Природно, що кількість заборон з певною інтенсивністю санкцій є неоднаковою. Так, наприклад, санкцій з верхньою межею у розмірі 15 років позбавлення волі у КК нараховується 43, 10 років – 72, 5 років – 164. З урахуванням цього легко передбачити, що метод буде чітко "спрацьовувати" коли необхідно встановити який злочин є більш суспільно небезпечним, або коли є необхідність систематизувати певну групу злочинів за ступенем суворості санкцій. В той же час одного індексу контекстної законодавчої оцінки суспільної небезпечності посягання недостатньо для відповіді на питання *наскільки* певна санкція є суворішою за іншу. Так, різниця індексів злочинів, передбачених ст. 257 (98,20) та ч. 3 ст. 286 (90,09) складає 8,11, при цьому верхня межа санкції за бандитизм – 15 років позбавлення волі, а за кваліфіковане порушення правил безпеки дорожнього руху – 10. В той же час, різниця індексів злочинів, передбачених ч.1 ст. 194 (48,20) та ст. 118 (38,29) складає 9,91, при цьому верхня межа санкції за умисне знищення чужого майна – 3 роки позбавлення волі, а за вбивство при перевищенні меж необхідної оборони – 2. Тому використовуючи ме-

тод для розв'язання завдань, пов'язаних з оцінкою того наскільки санкція за певний злочин суворіша за інший, бажано крім індексу контекстної оцінки користуватися також додатковими критеріями, наприклад, верхню межею основного покарання.

Таким чином, запропонований метод дозволяє ефективно розв'язувати завдання представлення, встановлення та порівняння законодавчої оцінки суспільної небезпечності злочинів. Його використання дозволить звузити поле суб'єктивізму в діяльності законодавця, створити науково-практичну базу для конструювання санкцій, що відповідають дійсним соціальним потребам кримінально-правового регулювання.

Використана література:

1. Азаров Д.С. Кваліфікуючі ознаки складів злочинів: вибрані риторичні питання / Д.С. Азаров, А.В. Калуп // Теоретичні та прикладні проблеми кримінального права України: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Луганськ, 20-21 травня 2011 р. [редкол.: Г.Є. Болдарь, А.О. Данілевський, О.О. Дудоров та ін.]; МВС України, Луганський державний університет внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка. – Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2011. – 600 с., с. 6 – 11.

2. Додатки у вигляді зведених відомостей щодо застосування методу контекстної законодавчої оцінки суспільної небезпечності діяння для аналізу санкцій статей Особливої частини КК України представлені на сайті: www.it-crime.at.ua – "Злочини в сфері використання інформаційних технологій".

3. Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, С.Б. Гавриш та ін.; За заг. ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – К. : Ін Юре, 2003. – 1196 с.

4. Плетнева Д.А. О реализации принципа индивидуализации ответственности при построении манкций квалифицирующих составов / Плетнева Д.А. // *Держава і право: проблеми становлення і стратегія розвитку: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., 15-16 травня 2010 р.* / Сумська філія Харківського національного університету внутрішніх справ. – Суми: ФОП Ляпощенко Л.Г., 2010. – С. 241-244.

5. Чубукова С.Г. Основы правовой информатики (юридические и математические вопросы информатики) : учеб. пособие. Изд. второе, исправленное, дополненное / С.Г. Чубукова, В.Д. Элькин ; [под ред. доктора юридических наук, про-фессора М.М. Рассолова, профессора В.Д. Элькина] – М.: Юридическая фирма "КОНТРАКТ", 2007. – 287 с.

6. Швець В.Д. Законодавча реалізація кримінально-правової політики: аналіз законопроектної діяльності Верховної Ради України V скликання з питань кримінального права / В.Д. Швець, В.М. Грицак, Я.І. Василькевич, В.О. Гацелюк ; [вступне слово проф. Мельника М.І.] – К.: Атіка, 2008. – 244 с.

УДК 343.985

О.І. Сумцов
В.М. Глазунов
Р.М. Шехаєцов

**ВИЗНАЧЕННЯ ЧАСОВИХ ВИТРАТ
НА ДОСУДОВЕ ПРОВАДЖЕННЯ
ПО КРИМІНАЛЬНИМ СПРАВАМ ЯК ОСНОВА
ДЛЯ РЕФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛЬНО-
ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА**

У статті, на підставі результатів проведеного дослідження слідчої практики, визначені часові витрати на розслідування кримінальних справ різної категорії складності та можливості використання отриманих даних при розробці нового кримінально-процесуального кодексу України.

Ключові слова: *досудове провадження; процесуальна дія; слідча дія; робочий час; часові витрати робочого часу.*

В статье, на основе проведенного исследования следственной практики, определены временные затраты на расследование уголовных дел разной категории сложности и возможности использования полученных данных при разработке нового уголовно-процессуального кодекса Украины.

Ключевые слова: *досудебное производство; процессуальное действие; следственное действие; рабочее время; временные затраты.*

In the article, based on our research investigative practice, identified the time spent on investigation of criminal cases of various difficulty and the possibility of using the data in the development of the new Criminal Procedural Code of Ukraine.

Key words: *pre-trial proceedings, proceedings, investigative action, working time.*

Протягом останніх 15 років в Україні серед науковців, працівників правоохоронних органів, суддівського корпусу та політиків в нашій державі ведеться активна дискусія щодо реформування системи кримінального судочинства. Оптимізація розслідування злочинів й удосконалення процесу доказування їх обставин на досудових та судових стадіях кримінального судочинства відповідно до загальноєвропейських стандартів кримінальної юстиції на сьогодні має важливе